

ZOFIA KUCZYŃSKA

Uniwersytet Szczeciński

**DIAGNOZA SZKOŁY NIEZBĘDNYM WARUNKIEM
FUNKCJONOWANIA PLACÓWKI DOBREJ JAKOŚCIOWO**

Dobra szkoła, dobra edukacja, powinny zapewnić jednostce pełny rozwój oraz wyposażyć ją w wiedzę i umiejętności, pozwalające na uczestnictwo w skomplikowanym życiu społecznym, zawodowym i rodzinnym. Aby to osiągnąć, niezbędna jest stała poprawa i doskonalenie całego systemu edukacyjnego, w tym przede wszystkim placówek szkolnych. To od ich jakości pracy zależy przyszłe powodzenie życiowe uczniów. Musi to oznaczać regularne dokonywanie ocen osiąganego postępu oraz rozpoznawanie silnych i słabych stron działania placówek. Tylko bieżąca, ciągła ewaluacja pozwala bowiem wyznaczyć najwłaściwszy kierunek rozwoju szkoły, głęboko przemyślany i zaplanowany ze względu na ucznia i całe środowisko lokalne. Szkoła stanowi przecież bardzo ważną, integralną część środowiska, a w wielu małych ośrodkach jest wręcz jedynym miejscem, wokół którego skupia się życie kulturalne i intelektualne.

Dotychczas, niestety, wiele szkół nie było zainteresowanych przeprowadzaniem takiej diagnozy. Dlaczego? Z wypowiedzi ich pracowników wynika, że: „nikt od nich tego wymagał”, „nie było potrzeby”, „zmian dokonywano na bieżąco, jeśli tego wymagały warunki”. Nigdzie zatem nie rejestrowano częstotliwości zmian w szkołach, ich jakości, warunków ich wprowadzania i efektów,

jakie przynosiły. Respondenci stwierdzali jednoznacznie, że skoro dotąd szkoły funkcjonowały całkiem dobrze, to po co wprowadzać na stałe diagnozę i ewaluację? Czy jest sens dodawać nauczycielom i dyrektorom dodatkowej pracy? Dochodzimy tu do pytania o istotę diagnozy. Czemu ona ma służyć?

Otóż, diagnoza szkoły ma tylko tyle sensu, na ile przyczynia się do poprawy jakości pracy. Jej celem musi być dostarczenie pełnej, rzetelnej informacji o silnych i słabych stronach placówki, o obszarach, w których konieczne są zmiany, oraz tych, w których szkoła uzyskuje bardzo dobre wyniki, o jakości kształcenia, rozwoju kadry, klimacie szkoły i jej współpracy ze środowiskiem. Na podstawie dostarczonych informacji planuje się dalszy rozwój szkoły, korzystny ze względu na uczniów, nauczycieli i całe środowisko, które ma prawo do informacji o rzetelności i jakości pracy placówki.

Diagnozowanie pracy szkoły, rozumiane również jako mierzenie jej jakości, może być dokonywane przez osoby z zewnątrz (mamy wtedy do czynienia z badaniem przeprowadzonym przez nadzór pedagogiczny) lub przez samych pracowników szkoły. Niestety, dyrektorzy szkół i nauczyciele często nie są zorientowani, jakie obszary życia szkolnego mają podlegać diagnozie, i jest to bardzo istotny problem już na początku badań, kiedy należy określić cel przeprowadzanej diagnozy. Nie można podjąć żadnych prac badawczych, nie wyznaczając uprzednio ich celu i nie rozumiejąc sensu przeprowadzanych działań. Nadrzędnym celem mierzenia jakości pracy szkoły przez instytucje zewnętrzne jest zebranie pełnej, rzetelnej informacji o silnych i słabych stronach szkoły oraz o efektach jej pracy na tle innych placówek tego typu; zebranie informacji o problemach w funkcjonowaniu oświaty na danym terenie oraz poinformowanie środowiska lokalnego o jakości edukacji w badanej placówce. Tak określone cele wyznaczają podstawowe dziedziny podlegające mierzeniu:

- a) kształcenie – jego efekty, organizacja i przebieg;
- b) opieka i wychowanie – plany pracy, atmosfera szkoły, opieka socjalna, trudności wychowawcze, frekwencja w szkole, prawa ucznia, zdrowie i bezpieczeństwo, opieka nad dziećmi specjalnej troski, współpraca z rodzicami i środowiskiem;
- c) organizacja i kierowanie szkołą – kompetencje dyrektora szkoły, dokumentacja, planowanie pracy, kierowanie zespołem nauczycieli, promocja szkoły w środowisku, baza i finanse szkoły.

Opierając się na wyznaczonych w ten sposób obszarach badań, dyrektorzy szkół i nauczyciele mogą zorganizować wewnętrzną ocenę pracy szkoły, wyznaczyć cele szczegółowe oraz wskaźniki dla podejmowanych działań, powołać zespół koordynujący badania. Wszystkie czynności muszą być dokładnie przemyślane, zaplanowane i celowe.

Dobre wyniki badań diagnostycznych można osiągnąć dzięki współpracy kuratorskiego nadzoru pedagogicznego z wewnętrznym zespołem szkolnym. Wspólne działania pozwolą uniknąć konfliktów i sporów o kompetencje i obszary objęte badaniem, oszczędzą czas wszystkim badaczom, pozwolą nabrać do siebie zaufania i wyznaczyć wspólną, łączną ocenę szkoły.

Niezależnie od wybranej procedury rzeczą ogromnie istotną jest umiejętne gromadzenie informacji o szkole. Do tego celu należy użyć odpowiednich narzędzi, aby uzyskać informacje niezawodne, pewne i wyczerpujące. Narzędziami takimi są często gotowe arkusze diagnostyczne szkoły, które można uzyskać w kuratoriach lub ośrodkach doskonalenia nauczycieli. Poza tym pomocnymi narzędziami są ankiety dla nauczycieli, uczniów i rodziców, testy oceniające dyrektora szkoły, kwestionariusze badające klimat szkoły, arkusze samooceny nauczyciela, arkusze obserwacji lekcji, scenariusze rozmów z nauczycielami, uczniami i rodzicami. Należy zadbać o to, aby zbieranie informacji było jak najmniej uciążliwe dla wszystkich, by nie zniechęcić do badań osób, bez których nie będzie można ich przeprowadzić.

Pytanie stawiane przez osoby zainteresowane diagnozą szkoły jest następujące: jak często szkoła powinna podlegać ocenie? Pełne mierzenie jakości pracy szkoły z udziałem nadzoru pedagogicznego powinno się odbywać nie rzadziej niż co pięć lat. Oczywiście, jeśli wyniki diagnozy są niepokojące, opracowuje się plan naprawczy i wówczas kolejne badania planowane są tak, aby na bieżąco weryfikować i oceniać kierunek zmian. Diagnoza dokonywana przez samą szkołę powinna być przeprowadzana częściej. Wydaje się, że raz w roku jest odpowiednim okresem do mierzenia zmian. Czas każdego pojedynczego badania również powinien być precyzyjnie określony, obliczony i zaplanowany, aby uniknąć zamieszania w trakcie normalnej pracy szkoły, uciążliwości i nieporozumień.

Po zakończeniu mierzenia jakości pracy szkoły należy wyciągnąć wnioski z badań i ustalić wyniki na tle wcześniej przyjętych kryteriów. Ocenia się

wszystkie dziedziny funkcjonowania szkoły, określa ich słabe i mocne strony oraz planuje konieczne zmiany i dalszy jej rozwój. Diagnoza musi prowadzić do rozwoju szkoły, inaczej nie ma ona sensu.

Wszystkie wnioski i oceny powinny znaleźć się w raporcie sporządzonym po zakończeniu prac. Należy go udostępnić zainteresowanym osobom, a więc nie tylko pracownikom nadzoru z kuratorium, ale również rodzicom, ponieważ to oni są klientami szkoły. Poza tym zbiorcze sprawozdanie należy dostarczyć opinii publicznej, gdyż społeczność ma prawo wiedzieć o jakości edukacji na jej terenie.

Mierzenie jakości odbywa się bezustannie. Jest to ciągła obserwacja działań szkoły i stała ich ocena. Najistotniejsza jest jednak zmiana myślenia nauczycieli, dyrektorów, wizytatorów i pracowników urzędów samorządowych, którzy powodzenia i niepowodzenia szkoły powinni traktować jak własne sukcesy i porażki. Tylko wtedy można doprowadzić do ciągłego doskonalenia placówek szkolnych, bo tylko wtedy wszyscy są zainteresowani jakością ich pracy.

LITERATURA

- Dzierzgowska I., Wlazło S.: *Mierzenia jakości pracy szkoły*. Program PERM.
- Ekiert-Grabowska D.: *Efektywna szkoła – dobra szkoła*. „Dyrektor Szkoły” 1994, nr 2.
- Mizerek H.: *Ewaluacja w szkole. Wybór tekstów*. Olsztyn 1997.
- Radwan Z.: *Wspomaganie rozwoju szkoły*. „Dyrektor Szkoły” 1995, nr 3.
- Szczepański J.: *Miary społecznej efektywności szkoły*. „Nauczyciel i Wychowanie” 1981, nr 2.
- Wlazło S.: *Doskonalenie planowania pracy szkoły. Warunki sprawnego kierowania szkołą*. Bydgoszcz 1986.